

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 27.08.2025
(протокол №1)

Силабус
навчальної дисципліни
Історія Північного Приазов'я
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: **ІСТОРІЯ**
Спеціальність: **В9 Історія та археологія**
Галузь знань: **В Культура, мистецтво та гуманітарні науки**
кваліфікація: **магістр історії та археології**
Рівень вищої освіти: **другий**

Викладач (і)	Константинова Вікторія Миколаївна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/konstantinova-viktoriya-mykolayivna/
Контактний тел.	+380 97 394 36 73
Е-mail викладача:	vnkonst@ukr.net
Графік консультацій	Консультація відбуваються за допомогою дистанційних технологій у вільний від занять час

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні/семінарс ькі/лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
3/6	4	–	–	2 (екзамен)

Семестр: весняний
Мова навчання: українська

Ключові слова: Північне Приазов'я, регіональна історія, степова зона, колонізація, міграції, етнічні спільноти, портові міста, торгівля, урбанізація, ідентичність, культурна взаємодія, прикордоння.

Мета курсу: формування цілісного та концептуального уявлення про історичний розвиток Північного Приазов'я як специфічного прикордонного регіону, що сформувався під впливом різних цивілізацій, держав та культур. Курс спрямований на аналіз процесів заселення, господарського освоєння, соціокультурних трансформацій та формування регіональної ідентичності.

Предметом освітнього компоненту є Північне Приазов'я як історико-географічний і соціокультурний простір, а також процеси взаємодії етнічних груп, державних структур і локальних спільнот у різні історичні періоди.

Компетентності та програмні результати навчання:

№	Програмні компетентності	Компетентності	Результати навчання
1	Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК 05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК 06. Здатність працювати в міжнародному контексті.</p> <p>ЗК 07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК 08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p> <p>ЗК 09. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p>	<p>ПРН 1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.</p> <p>ПРН 2. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науковопопулярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.</p> <p>ПРН 3. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проєкти з урахуванням сучасних методологічних підходів.</p> <p>ПРН 4. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.</p> <p>ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.</p> <p>ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.</p> <p>ПРН 7. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.</p> <p>ПРН 8. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.</p> <p>ПРН 9. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на</p>
2	Фахові компетентності спеціальності (ФК)	<p>ФК 01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.</p> <p>ФК 02. Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики, в тому числі</p>	<p>ПРН 1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.</p> <p>ПРН 2. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науковопопулярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.</p> <p>ПРН 3. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проєкти з урахуванням сучасних методологічних підходів.</p> <p>ПРН 4. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.</p> <p>ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.</p> <p>ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.</p> <p>ПРН 7. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.</p> <p>ПРН 8. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.</p> <p>ПРН 9. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на</p>

		<p>використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.</p> <p>ФК 04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямків та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.</p> <p>ФК 05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти.</p> <p>ФК 06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.</p> <p>ФК 08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.</p> <p>ФК 09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.</p> <p>ФК 10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.</p> <p>ФК 15. Здатність на фаховому рівні</p>	<p>основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн</p> <p>ПРН 10. Прогнозувати та планувати освітній процес на основі порівняння запланованих та фактичних результатів, визначення досягнень та виявлення проблем, внесення коректив у плани на майбутнє</p> <p>ПРН 11. Створювати оригінальні дослідницькі задачі або гіпотези на основі новітніх наукових досягнень, виявляючи проблеми, що потребують додаткового дослідження</p> <p>ПРН 12. Вміння аналізувати різні історичні концепції та теорії, розуміння різних підходів до вивчення історії та їхнього впливу на формування історичних знань</p> <p>ПРН 14. Володіти навичками критичного та аналітичного мислення при роботі з історичними джерелами різного типу, включаючи вміння розпізнавати різні точки зору, визначати суперечності та ангажованість джерел</p>
--	--	---	--

		аналізувати різні типи і види джерел для історичного дослідження з використанням методологічного й теоретичного інструментарію.	
--	--	---	--

Зміст курсу:

Географічні та історичні особливості Північного Приазов'я.
 Давня історія регіону та кочові культури степу.
 Північне Приазов'я у середньовіччі: контакти та конфлікти.
 Колонізаційні процеси XVIII–XIX століть та інтеграція до імперських структур.
 Формування міст регіону (зокрема Бердянськ, Маріуполь).
 Етнічна та конфесійна структура населення.
 Економічний розвиток: сільське господарство, торгівля, порти.
 Північне Приазов'я у XX столітті: війни, індустріалізація, соціальні зміни.
 Радянський період та трансформації регіону.
 Сучасні процеси та виклики розвитку Північного Приазов'я.

Методи навчання: евристична бесіда, бесіда, пояснення; інтерактивні методи (робота в малих групах, мозковий штурм, метод проектів, дискусія), імітаційна гра (наукова конференція, семінар-диспут), мультимедійна презентація, методи контролю і самоконтролю, самооцінювання, взаємооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Викладачі та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень: [Про організацію освітнього процесу в БДПУ](#), [Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями та дискримінацією у Бердянському державному педагогічному університеті](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Відвідування занять з курсу є особистим вибором здобувача освіти. Під час лекційних занять лектор розкриває проблемні питання та концепти, які включені до семестрового оцінювання з курсу (екзамену). Під час практичних (семінарських) занять здобувачі освіти відповідають на оприлюднені заздалегідь проблемні питання, приймають участь в дискусіях та обговореннях. Важливим елементом опанування знаннями є *самостійна робота* студентів у вільний час від аудиторних занять (археологічна лабораторія, методичний кабінет, читальний зал).

Під час самостійної роботи здобувачі освіти готують індивідуальні завдання з курсу, які мають бути завантажені на платформу MOODLE у встановлені терміни. Право на перескладання поточних оцінок можуть отримати лише ті здобувачі, які пропустили заняття з поважних причин (лікарняний чи відрадження). Перескладання відбувається у формі усної співбесіди. Підсумковий контроль у формі екзамену складається з двох частин – тестова

(розміщена на платформі MOODLE, тест має бути виконаний до дня екзамену) та усна (відповідно до розкладу екзаменаційної сесії, за екзаменаційними білетами у формі усної співбесіди). Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Використання штучного інтелекту (ШІ) при підготовці до практичних занять можливе виключно для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладу джерел. Заборонено генерувати неперевіраних та неправдивих фактів (див. [Політика використання штучного інтелекту в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#)).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: У процесі дистанційного навчання для реалізації дисципліни використовується персональний комп'ютер або ноутбук із стабільним доступом до мережі Інтернет, вебкамера, гарнітура (мікрофон і навушники), а також за потреби — планшет або смартфон як додатковий пристрій для участі в заняттях і виконання завдань.

Програмне забезпечення включає платформи для організації відеоконференцій (наприклад, Zoom, Google Meet або Microsoft Teams), системи управління навчанням (Google Classroom, Moodle), текстові та презентаційні редактори (Microsoft Word, Google Docs, PowerPoint), а також сервіси для спільної роботи та обміну файлами (Google Drive, OneDrive).

Наочність дисципліни забезпечується використанням мультимедійних презентацій, інтерактивних схем і таблиць, відеолекцій, навчальних демонстрацій, цифрових підручників і статей, а також візуалізацій у форматі інфографіки. Додатково можуть застосовуватися онлайн-тести, інтерактивні завдання та симуляційні матеріали, що сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу та підтримують активну взаємодію зі студентами в дистанційному форматі.

Система оцінювання та вимоги: підсумкова рейтингова оцінка з курсу не може перевищувати 100 балів та розподіляється наступним чином: заходи поточного контролю – не перевищують 50 балів, залік – не перевищує 50 балів. За роботу на практичних (семінарських) заняттях здобувач може отримати не більше 30 балів. *Критеріями оцінки при усних відповідях* виступають: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. Тобто 5 балів – за повну та добре аргументовану й проілюстровану прикладами доповідь, 4 – за недостатньо повне, але певною мірою обґрунтоване повідомлення, проілюстроване прикладами, 3 – неповна відповідь з наведенням поодиноких аргументів та прикладів, 1-2 – за окремі доповнення та приклади. **Самостійна робота студентів.** Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді ілюстративного альбому-реферату. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання реферату. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів у кожному із змістових модулів.

Список рекомендованих джерел, літератури та інформаційних ресурсів:

Базова:

1. Турков В Хозяйственное обустройство бессарабских болгар в Приазовье (60 – ые – начало 70 – ых годов XIX ст.) // Дриновський збірник / Ред. кол.: С.Ю. Страшнюк, С.Б.

Сорочан, Н.В. Аксьонова та ін. – Харків-Софія: Акад. видавн. ім. проф. Марина Дринова, 2009. – Т. III. – С. 268 – 275.

2. Авдєєва О. С. Етнічна структура населення Північного Приазов'я наприкінці XIX ст. (за матеріалами Першого Всезагального перепису населення Російської імперії 1897 р.) / О. С. Авдєєва // Гуржіївські історичні читання. - 2013. - Вип. 6.

- С. 191-192

3. Кригіної В. Традиції та звичаї представників різних конфесій на території Донбасу (за даними метричних книг Державного архіву Донецької області) Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія. Культурологія. Соціологія. – Маріуполь, 2011. – С. 45-49.

4. С.С. Арабаджи Використання матеріалів газетної періодики другої половини XIX – початку XX ст. в дослідженні повсякденності грецького населення Північного Приазов'я // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2011. – Вип. 50. – С. 245-250.

5. Лиман І. Усна історія Голодомору 1932 – 1933 років у Північному Приазов'ї: матеріали історико-археографічних експедицій / Упорядник: В.М. Константінова. – Запоріжжя: АА ТанDEM, 2009. – 532 с.

6. Константінова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861–1904 роки) / В.М.Константінова. — Запоріжжя: АА ТанDEM, 2010. — 596 с.

7. Константінова В.М Трансформації релігійності в умовах полікультурного регіону (матеріали археографічних експедицій Північним Приазов'ям) / Упорядник І.І. Лиман. — Запоріжжя: АА ТанDEM, 2011. — 360 с.

8. Авдєєва О. С. Конфесійно змішані родини у Північному Приазов'ї (остання чверть XVIII – початок XX ст.) / О. С. Авдєєва // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2015. - Вип. 44(1). - С. 61-67

.

Додаткова

1. Андерсон В. Проблеми регіоналізації України: теорія, практика, перспективи // Розвиток України в регіональній перспективі: політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації К., 2002.

2. Величко В.В. Теоретичні та методологічні засади регіонознавства в наукових дослідженнях в Україні та інших європейських державах. Науковий вісник Дипломатичної академії України, 17, с. 138-144. 2011

3. Верменич Я. Історична регіоналістика в Україні: спроба концептуального аналізу. К., 2003.

4. Верменич Я. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні. К., 2003.

5. Гайдук В., Кучеренко Т., Михальченко М. Україна у регіональному вимірі: проблеми та перспективи. - Донецьк, 2002.

6. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI століть: нові пріоритети. – К.: Наукова думка, 2006. – 511 с.

7. Панченко Т.В. Політична регіоналістика: навчальний посібник / Т.В. Панченко. – Х.:ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. – 188 с.

8. Авдєєва О. С. Офіційна церква по відношенню до сектантів Північного Приазов'я (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) / О. С. Авдєєва // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – Випуск XXVIII. – С. 49–51.

9. Авдеева Е. С. Особенности формирования конфессионального

составах християнського населення Северного Приазов'я (кінець XVIII – XIX вв.)

/Е. С. Авдеева // Сборник научных статей молодых ученых, специалистов и аспирантов. – Невинномысск : НГГТИ, 2011. – С. 233–239

10. Авдеева О. С. Вплив колонізаторської політики Російської імперії на формування релігійної структури Північного Приазов'я (остання чверть XVIII– XIX ст.) / О. С. Авдеева // Сборник научных трудов SWorld. – Иваново : Маркова АД, 2013. – Вып. 4. – Т. 48. – С. 68–72.

11. Любанська О. С. Єдиновір'я на Півдні України як компроміс між офіційною православною церквою та старообрядництвом (остання чверть XVIII – середина XIX ст.) / О. С. Любанська // Південь України : етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри. – Одеса : ВМВ, 2007. – С. 41–46.

12. Любанська О. С. Передумови виникнення та подальше формування баптистських общин у Північному Приазов'ї (кінець XVIII – XIX ст.) / О. С. Любанська // Збірник наукових робіт Міжнародної наукової конференції / ред. О. С. Черемська. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – Ч. 6. – С. 251–258.

13. Константинова В.М. Особливості конфесійного життя південноукраїнського “міського простору” 1861-1904 років // Історія релігій в Україні: науковий щорічник / упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. – Львів: Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії: вид-во — Логос, 2011. – Кн. 1. – С. 377-384.

14. Константинова В.М. Специфіка релігійного життя південноукраїнських міських поселень другої половини XIX – початку XX ст.: статистичний аспект / Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів / Інститут української археографії та джерелознавства ім. МС Грушевського НАН України – 2010.

Авдеева О. С. Конфесійні особливості рекрутських наборів у Північному Приазов'ї в XIX столітті / О. С. Авдеева // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Історичні науки. - 2020.

- Т. 31(70), № 3. - С. 1-6

15. Константинова В.М. Соціокультурні аспекти урбанізаційних процесів на Півдні України (друга половина XIX – початок XX століття). — Запоріжжя, 2011.

— 100 с

Інформаційні ресурси

1. Інститут історії України – Історична регіоналістика - http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Rehionalistyka_istorychna

2. Інститут історичної урбаністики - бібліотека - <http://ri-urbanhistory.org.ua/library-archive/libra>

3. Регіональні дослідження - https://stud.com.ua/26389/geografiya/regionalni_doslidzhennya

4. Історичне краєзнавство та регіональні дослідження - <http://science.kpnu.edu.ua/naukovi-struktury/istdosl/>